Oikeutettu odotus ja petetty lupaus?

JUSSI WESTINEN
JOSEFINA SIPINEN

Taloudellisesta edistysuskosta on pidetty kiinni varsinkin länsimaailmassa pitkään. Se on koskenut paitsi yhteiskuntia, myös yksilöitä. Teknologia- ja tuottavuusloikkien ja niitä seuranneen vaurastumisen myötä 1900-luvun jälkimmäisellä puoliskolla syntyi odotus siitä, että jokainen sukupolvi on aina edellisiä sukupolvia paremmassa taloudellisessa asemassa. Tämä odotus on kuitenkin katkennut. Yhä useampi nuori ei ole uskonut saavuttavansa vanhempiensa elintasoa ja varallisuutta, mikä on ollut myös perusteltua yhteiskunnallisen ja taloudellisen muutoksen vuoksi. (Siltala 2017.) Tuore sosiologian väitöstutkimus (Karonen 2025) osoittaa, että hidastuneesta tulokehityksestä juontuvat isoimmat kolaukset ovat osuneet varsinkin 1980-luvulla syntyneisiin, joilla siirtymät koulusta ja opiskeluista työelämään ovat tapahtuneet taloudellisen kriisin aikana. He eivät ole saavuttaneet suhteellisesti samaa taloudellista tasoa kuin aikaisemmat sukupolvet, vaikka tästä asiasta on muodostunut ikään kuin *oikeutettu yhteiskunnallinen odotus*.

Tämä ei ole lähimainkaan ainoa asia, jossa varsinkin y-sukupolvi (vuosina 1981–1996 syntyneet) ja z-sukupolvi (vuosina 1997–2012 syntyneet) kokevat epäoikeudenmukaisuutta. Esimerkiksi z-sukupolven osalta on arvioitu, että aikuisena olemisesta on tullut yhä hankalampaa: palkkataso laahaa ja koulutuksen, asumisen, terveydenhuollon, opintolaintojen ja lastenhoidon kustannukset ovat karanneet käsistä ja työurat ovat katkonaisia (Katz ym. 2021). Taloudellinen riippuvaisuus vanhemmista on uutta aiempiin sukupolviin verrattuna (ks. Myllyniemi 2017). Vaikka korkea koulutus tuottaa yhä keskimääräistä paremman palkkatason ja työllistymisen, kaiken korkeakoulutuksen ei enää koeta takaavan hyvää asemaa. Lisäksi ammatillisen koulutuksen arvostus on laskussa statushakuisissa yhteiskunnissa (Sandel 2020).

Vaikka Suomen eläkejärjestelmä on kansainvälisesti vertaillen vahva (Mercer 2024), alle 35-vuotiaista noin 60 prosenttia ajattelee, että Suomen eläkejärjestelmät romahtavat tulevaisuudessa niin, ettei ansaittuja eläkkeitä kyetä maksamaan. Usko on yhtä heikkoa myös 36–45-vuotiaiden keskuudessa. (Metelinen 2025.) Eläkekysymyksen leirijako näyttääkin kulkevan väestötasolla y- ja z-sukupolven sekä näitä sukupolvia vanhempien välillä, mikä käy hyvin yksiin Karosen (2025) tutkimuksen kanssa. Eläketurvakeskuksen selvityksen mukaan nuorten eläkesäästäminen kasvaa nopeasti. Vuonna 2024 peräti 45 prosenttia alle 30-vuotiaista vastasi säästävänsä eläkeikää varten. Kymmenen vuotta aiemmin näin kertoi tekevänsä vain neljännes. (Tenhunen ym. 2025.)

Nuorilla on myös vaikeuksia päästä omistusasumiseen kiinni kiristyneiden työ- ja korkomarkkinoiden vuoksi erityisesti kasvukeskuksissa, eikä omistusasumista voida perustella enää itsestään selvästi kannattavana elämisen muotona. Juuri asumiseen liittyy Suomessa kiintoisa piirre, joka asettaa myös vanhempien sukupolvien oikeutetut odotukset vaakalaudalle. Tiedotusvälineet ovat täyttyneet viime vuosina uutisista, joissa kerrotaan asuntojen arvon olevan pohjalukemissa taloudellisesti taantuvilla ja väestöä menettävillä alueilla eri puolilla Suomea. (ks. esim. Yle 2025)

Politiikka 67:1, s. 3–6, 2025
https://doi.org/10.37452/politiikka.164088

Asuntojen arvosta ja sen laskusta puhutaan usein lähes yksinomaan suppean taloudellisena asiana, ja äänessä ovat kaupan ja talouden asiantuntijat. Harvemmin äänessä ovat yhteiskuntatieteilijät, vaikka laajempia pohtimisen aiheita on riittämiin. Mitä merkitsee, kun ihmisten keskeisin varallisuus muuttuu lähes arvottomaksi? Kokeeko ihminen, että hänen ponnistelunsakin ovat olleet arvottomia, tai että hänen kotiseutunsa on arvoton ja jätetty oman onnensa nojaan? Miten tämä heijastuu asenteisiin yhteiskuntaa kohtaan? Horjuuko luottamus instituutioihin? Miten pettymys kanavoituu politiikkaan?

Viimeisen neljän vuosikymmenen aikana alueellinen eriarvoisuus on kasvanut globaalisti (Martin ym. 2021). Toisen maailmansodan jälkeisen ajan Suomi-tarinan keskeinen kulmakivi on ollut hajautettu hyvinvointivaltio (Moisio 2012; Westinen 2015), mutta uusi tarina on hakusessa. Uusi tarina muotoutuu tilanteessa, jossa asuntojen arvo alenee suuressa osassa maata, väestö kasautuu muutamille kasvualueille, peruspalveluiden saatavuus heikentyy ja syntyvyys laskee. Näiden asioiden perustavanalaatuisista vaikutuksista on vaikea puhua yhteiskunnallisessa ja kulttuurisessa keskustelussa: silloin jouduttaisiin käsittelemään sitä, että aiemman elämän edellytyksiä ei kyetä pitämään yllä (Kaartinen & Westinen 2024).

Vuoden 2024 Nuorisbarometrin mukaan suomalainen z-sukupolvi ei vaadi mahdottomia: pysyvyys, kuten oma perhe, omistusasunto, pysyvä työ ja korkea elintaso siintävät monen näköpiirissä (Kivijärvi & Helve 2025). Tosin niiden suhteellinen tärkeys on heikentynyt esimerkiksi suhteessa ystäviin, matkustamiseen ja hyvään fyysiseen kuntoon, kun vertailukohteena on vuoden 2005 aineisto, jossa vastaajina olivat pääosin y-sukupolven edustajat ja jolloin Suomen (ja maailman) talous oli varsin hyvissä kantimissa (mt.).

Ristiriita piileekin siinä, että aikaisempina vuosikymmeninä nuorten sukupolvien perustoiveet pysyvyydestä toteutuivat paljon todennäköisemmin. Parisuhdemarkkinoiden kohtaantoongelma, asuntomarkkinoiden polarisaatio hintojen ja asuntojen arvon suhteen, sekä työmarkkinoiden tukokset ja niiden aiheuttamat pitkäaikaiset vaikutukset hyvinvointiin, elintasoon ja varallisuuteen ovat asioita, jotka eivät väisty helposti. Pidemmällä aikavälillä uusimmat sukupolvet voivat luoda elämän prioriteetit uusiksi. Z-sukupolveen kuuluvien nuorten kokema ”statusstressi” eli ahdistus siitä, että nykymaailmassa mikä tahansa tuntuu olevan mahdollista, jolloin oma tilanne kääntyy vääjäämättä jollain tapaa huonoksi (Koivisto 2025), voi saada lopulta aikaiseksi vastareaktion. Ehkä z-sukupolven muista erottautuva ominaisuus – identiteetin, tekemisen ja käytäntöjen joustavuus (Katz ym. 2021) – kääntyy lopulta siihen asentoon, että elämän mielekkyys rakennetaan tyystin edellisistä sukupolvista poikkeavalla tavalla.

Tämä Politiikka-lehden numero on uuden toimituksen ensimmäinen lehti. Lehden toimitukseen kuuluu päätoimittajien ohella toimitussihteeri Aleksi Kivimaa. Kiitämme väistynyttä toimitusta hienosta panoksesta *Politiikka*-lehden jatkumossa ja yhteistyöstä vuoden 2025 ensimmäisen numeron osalta.

Hanna Tuomisen ja Anna Kronlundin vertaisarvioitu artikkeli analysoi Suomen 2000-luvun YK-politiikkaa ja siihen liittyviä strategisia valintoja pienvaltioaseman lähtökohdista. Kirjoittavat päättelevät, ettei Suomi välttämättä halua profiloitua pienvaltiona, mutta se kuitenkin hyödyntää toiminnassaan nimenomaan pienvaltioille ominaisia strategioita.

Tommi Kotosen vertaisarvioitu artikkeli puolestaan tarkastelee Sinimustan Liikkeen eduskuntavaalikampanjaa vuonna 2023 puolueen parissa tehtyjen haastattelujen ja kampanjatilaisuuksien havainnoin pohjalta. Kotonen pohtii, millaisia vaikutuksia avoimen fasistisena

ja rasistisena esiintyvän puolueen osallistumisella eduskuntavaaleihin on mahdollisesti äärioikeistolaiselle liikehdinnälle Suomessa laajemminkin.

Katsausosiossa Johan-Eerik Kukko käsittelee omaan lektioonsa pohjaten vigilantisimia eli ilmiötä, jossa kansalaiset ottavat oikeuden omiin käsiinsä. Kukko käsittelee vigilantistisia ilmiöitä 2010-luvun Suomessa, kuten katupartioita, nettietsiviä ja kuntaseriffejä.

Marie Cazes puolestaan kirjoittaa lektiopohjaisessa tekstissään jatkuvuuksista ja katkoksista suomalaisten populististen puolueiden identiteetin rakentumisessa vuosina 1959–2019. Cazesin väitöskirja tarjoaa poliittishistoriallisen analyysin SMP:n, perussuomalaisten ja sinisen tulevaisuuden kehityksestä.

Kari Palonen muistelee kirjoituksessaan puolivuosisataista taivaltaan *Politiikka*-lehden kirjoittajana värikkäin ja itsekriittisinkin sanankäänteen. *Politiikka*-lehden julkaisuarkiston avauduttua Palonen kävi läpi omia julkaisujaan, yhteensä 47 kappaletta, vuodesta 1974 vuoteen 2024 ja koosti havaintojaan akateemisen autobiografian muotoon.

Numeron viimeisessä osiossa on kaksi kirja-arvostelua. Emmi Mäkelä arvioi Hanna Tuomisen toimittamaa teosta, joka käsittelee Euroopan unionia perusarvojen yhteisönä. Mikael Hekkala puolestaan arvioi Todd McGowan teosta *Embracing Alienation,* joka käsittelee vieraantumista psykoanalyytikko Jacques Lacanin filosofisen luennan kautta.

LÄHTEET:

Kaartinen, J. & Westinen, J. 2024. *Eriytynyt Suomi. Suomi-käsikirja 2024 – tilastollisia analyysejä Suomen alueellisesta jakautumisesta.* Helsinki: Taloustutkimus. www.taloustutkimus.fi/media/pdf/eriytynyt-suomi-ka-cc-88sikirja-2024.pdf.

Karonen, E. 2024. *Generational economic inequality: life course approach to income, consumption and wealth between cohorts.* Väitöskirja. Turku: Turun yliopisto.

Katz, R., Ogilvie, S., Shaw, J., & Woodhead, L. 2021. *Gen Z explained: the art of living in a digital age*. The University of Chicago Press.

Kivijärvi, A. & Helve, H. 2025. Jatkuvuuksia ja hitaita muutoksia – nuorten aikuisten tulevaisuushorisontteja kolmella vuosikymmenellä, teoksessa Happonen, K. & T. Kiilakoski (toim.), *Nuoruuden kolme vuosikymmentä. Nuorisbarometri 2024*. Valtion nuorisoneuvoston julkaisuja. Helsinki: Nuorisotutkimusseura, 199–215.

Koivisto, Aleksi. 2025. AAA+ - mikä on nuorten luottoluokitus Oy Suomi Ab:n tulevaisuuteen, teoksessa Happonen, K. & T. Kiilakoski (toim.), *Nuoruuden kolme vuosikymmentä. Nuorisbarometri 2024*. Valtion nuorisoneuvoston julkaisuja. Helsinki: Nuorisotutkimusseura, 219–221.

Martin, R., Gardiner B., Pike, A., Sunley P. & Tyler P. 2021. *Levelling Up Left Behind Places. The Scale and Nature of the Economic and Policy Challenge*. Lontoo: Routeledge.

Mercer 2024. Mercer CFA Institute Global Pension Index 2024. https://www.mercer.com/insights/investments/market-outlook-and-trends/mercer-cfa-global-pension-index/.

Metelinen, S. 2025. *Eläkeuudistus kohtaa muutosvastarintaa, mutta nuoret työikäiset eivät enää niele eläkemaksujen korotuksia* (EVA Artikkeli), EVA.

Moisio, S. 2012. *Valtio, alue, politiikka. Suomen tilasuhteiden sääntely toisesta maailmansodasta nyky-*

päivään. Väitöskirja. Tampere: Vastapaino.
Myllyniemi, S. (toim.) 2017. *Katse tulevaisuudessa. Nuorisobarometri 2016*. Julkaisuja 189. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura.
Sandel, M. 2020. The Tyranny of Merit. What's Become of the Common Good? London: Penguin Books.
Siltala, J. 2017. *Keskiluokan nousu, lasku ja pelot*. Helsinki: Otava.
Tenhunen, S., Palomäki L-M., Ahonen K. & Liukko J. 2025. *Eläketieto, luottamus ja taloudellinen varautuminen Näkemyksiä eläketurvasta 2024 -kyselytutkimus. Eläketurvakeskusten tutkimuksia 3/2025.* Helsinki: Eläketurvakeskus.
Westinen, J. 2015. *Cleavages in Contemporary Finland. A Study on Party-Voter Ties*. Väitöskirja. Åbo: Åbo Akademi University Press.
Yle (2025), "Jonna Kiviaho luuli, että saisi talokaupassa omansa pois – katso, missä talot myydään pilkkahintaan". https://yle.fi/a/74-20177222